

STOP! SHOP? KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK AZ ÜZEMANYAGOK HATÓSÁGI ÁRMAXIMALIZÁLÁSA KÖRÜL*

Pella Sebestyén Márk¹

A hetekben megugrott a kőolaj világpiaci ára, stabilan beállt egy hordó Brent olaj ára 90 dollár fölé, a napokban már a 96 dollárt is elérte az olaj hordónkénti ára, ezt részben az orosz-ukrán konfliktus, részben az Irán elleni szankciók okozzák, valamint közrejátszik az is, hogy az OPEC nem emelte a megállapodásoknak megfelelő szintre a kőolaj kitermelését. A piaci árak elszabadulásának korlátozása érdekében Magyarország Kormánya egy speciális piaci beavatkozás, árplafon bevezetése mellett döntött 2021. novemberében, mely 2022. május 15-ig továbbra is fennáll. Kérdésként merül fel, hogy e szabályozási, jogalkotási eszköz milyen hatással lehet a piaci folyamatokra?

1. Bevezetés

Magyarországon a Kormány 2021. november 15-től 2022. február 15-ig, tehát első körben 3 hónapra, majd február 12-én bejelentette, hogy további 3 hónapra, május 15-ig befagyasztja a 95-ös benzin és gázolaj árát, 480 Ft/liter áron maximalizálta a piaci árat, miközben a becslések szerint a 95-ös benzin ára jelenleg 515-520 Ft/liter lenne, a gázolajé pedig 530 Ft/liter körül mozogna, amit a fentebb említett nemzetközi események eredményeznek. Ez a rendelkezés a 624/2021. (XI.11) Kormányrendeletben jelent meg, a rendelet 2021. november 15-én lépett hatályba. Az üzemanyag árain kívül megjegyzendő, hogy a Kormány hatósági ármaximumot vezetett be pár alapvető élelmiszerre is.

Ezekből kiindulva vizsgáljuk meg, hogy milyen közgazdaságtani szempontokra, illetve jogi alapokra támaszkodva avatkozhat be az állam a piaci árak alakulásába, és ezzel milyen további hatásokat generál.

2. Szabályozási kérdések

Az általános közgazdaságtani elvek szerint az állam beavatkozásánál a piaci árakba figyelembe kell venni a kereslet-kínálatot, valamint a költségeket és a vevők fizetőképességét.² Ez persze a gyakorlatban számos kérdést vet fel. A koronavírus első hullámai következtében megtorpant a kereslet az üzemanyagokra, hisz az emberek a lezárások miatt nem tudtak és/vagy nem is akartak annyit utazni. A kínálatra már a bevezetésben említett jelenlegi

* DOI 10.21867/KjK/2022.1.3.

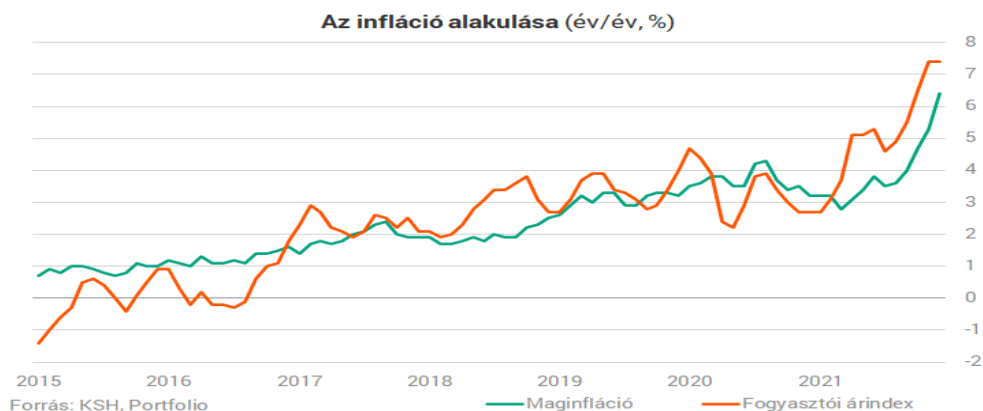
¹ Pella Sebestyén Márk, joghallgató, DE ÁJK

²Farkasné Fekete Mária – Molnár József (2007): *Közgazdaságtan I.* Debrecen, DE AMTC AVK

tényezők, illetve egyéb helyzetek is hatással lehetnek, ilyen például a nemrégiben az Egyesült Királyságban tapasztalt helyzet, amikor is a Brexit következtében akadozott a benzinkutak ellátása megfelelő mennyiségű üzemanyaggal. A költségek növekedése természetesen az olaj világgpiaci árának változásával áll összefüggésben, ennek köszönhetően változik leggyakrabban az ár. A vevők fizetőképességénél természetesen ismételtelen utalni kell a nemrégiben történt lezárásokra, amikor sok ember veszítette el munkáját, és sokan kerültek bizonytalan helyzetbe, bár a munkanélküliség már stabilizálódott, a KSH 2021. decemberi adatai alapján jelenleg 3,7% volt a munkanélküliségi ráta. A fizetőképességre kihatással van az infláció is, ami jelenleg általánosan is nagyon magas szinten, 5,1% áll, azonban az üzemanyagok áránál ennél is magasabb, 9,6%-os inflációt tapasztalhatunk, a Központi Statisztikai Hivatal információi alapján. Idén sem fényesebb eddig a helyzet, a KSH friss adatai alapján 2022. januárjában a tavaly januári adatokhoz képest átlagosan 7,9%-al nőttek a fogyasztói árak, és ez még semmi az üzemanyagéhoz képest, amelyek 22,5 %-al drágábbak az előző év januárjához képest.³

1. ábra

Az infláció alakulása Magyarországon 2015-2021

Forrás: portfolio.hu

Ezek alapján talán kijelenthető, hogy az átlagembernek nem kis segítség az alap üzemanyag árának maximalizálása, a hatósági ár bevezetése. Azonban nézzük meg mikor és hogyan avatkozhat az állam a piaci folyamatokba, ezen belül is az árak alakulásába, pontosabban az adott helyzetben az árak alakításába.

³ https://www.ksh.hu/stadat_files/ara/hu/ara0002.html (letöltés dátuma: 2022. június 5.)

Vannak olyan területek, ahol egyenesen muszáj az államnak beavatkoznia, hiszen maga a piac nem képes megfelelően szabályozni bizonyos folyamatokat. Ilyen területek a közjavak előállítás, üzemeltetése (ezek mindenkinek rendelkezésre állnak, pl.: közvilágítás, közparkok), vagy a természetes monopóliumok szabályozása (tökéletlen a verseny, mivel többnyire csak egy szolgáltató van a piacon, pl.: vezetékes gázszolgáltatás).

Miután a vásárlók „szemszögéből” már véleményeztük, hogy számukra kedvező a 480 Ft/liter ár, nézzük meg a törvény rendelkezései és statisztikák alapján a benzinkutak szempontjából a helyzetet.

A rendszerváltáskor felismerték, hogy a piacgazdaságnak megvannak a maga „veszélyei”, ennek köszönhetően alkották meg az árak megállapításáról szóló 1990. évi LXXXVII. törvényt.

Kiemelendő itt a törvény szövegéből a következő rendelkezés: „8. § (1) A legmagasabb árat – a (2) bekezdésben szabályozott kivétellel – úgy kell megállapítani, hogy a hatékonyan működő vállalkozó ráfordításaira és a működéséhez szükséges nyereségre fedezetet biztosítson, tekintettel az elvonásokra és a támogatásokra is.”⁴

A rendelkezésből kiindulva látható, hogy egyáltalán nem egyszerű a helyzet, tekintve, hogy az üzemanyag árainál – mint már említettük – az olaj világpiacon ára befolyásolja, ami mondhatni napról napra változik, változhat. Kérdésként merül fel tehát, hogy mennyire mondható jogszerűnek az a rendelkezés, miszerint, ha egy benzinkút nem tudja a meghatározott áron szolgáltatni az üzemanyagot, akkor a benzinkút üzemeltetése átkerül ahhoz, aki korábban jelezte, hogy ilyen feltételek mellett is üzemeltetné azt. A 626/2021. (XI.13.) Kormányrendelet szólt az üzemanyagok hatósági áras forgalmazásáról, azonban ebben nem található semmilyen olyan részlet, amiből következne, hogy valamilyen támogatást kapnának azon időszakokra a benzinkutak, ameddig az árstopot fenntartják, maradna tehát az a megoldás, hogy az elvonásokat csökkenti az állam a meghatározott időtartamra.

Véleményem szerint az lehetne a korrekt megoldás, ha a befagyasztott ár mellett az állam az árstop idejére 10–15 Ft adóelvonást „elengedne” literenként, vagyis csökkenthetnék az üzemanyag áfáját, hiszen így részben terhelné csak a kiesett bevétel a benzinkutakat, részben ugyan úgy a vásárlók fizetnék azt meg, csak nem közvetlenül, hanem közvetve, azzal az adóval, amit amúgy is megfizetnek az emberek az üzemanyag megvásárlásakor. Tehát ezzel a megoldással lényegében egy hármass felosztás következne be, részben a vásárlók, akik az benzin árba belekalkulált adót továbbra is hiánytalanul fizetik, részben pedig az állam csökkenti az elvont adóit, a benzinkutak pedig viselik a kiesett bevételt, így mindenkire kerül „teher”, ellentétben a jelenlegi helyzettel.

⁴ 1990. évi LXXXVII. törvény

3. Az üzemanyag árának összetevői

Az előzőek felvetik a kérdést, hogyan is tevődik össze az üzemanyag ára, hogyan lehetne ezt egyáltalán megvalósítani?

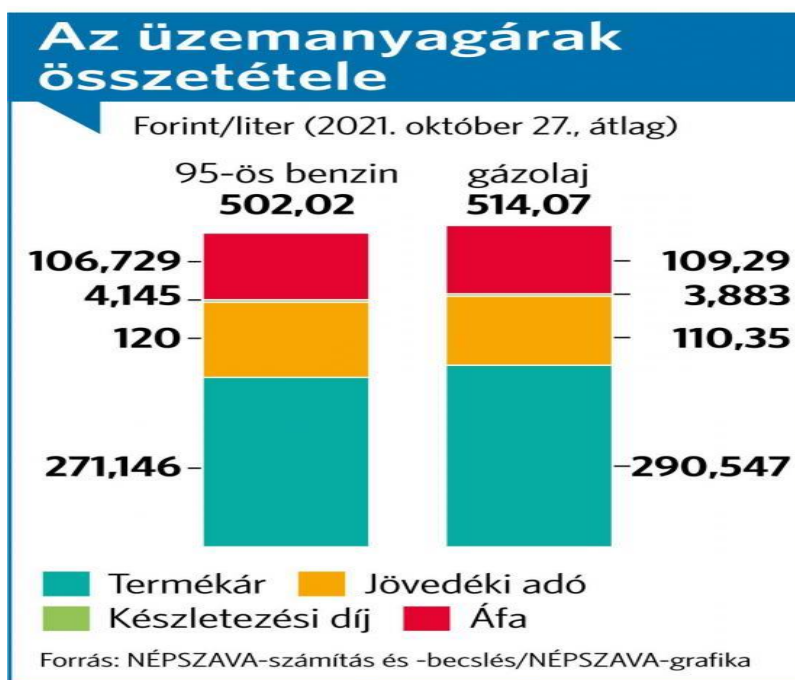
A hazai üzemanyag ára a termelési árból, a jövedéki adóból, az ÁFA-ból, készletezési díjból, valamint az kiskereskedelmi- és nagykereskedelmi árrésből áll.⁵ A jövedéki adó literenként nagyjából 120 Ft a benzinnél, a gázolajé 110 Ft/liter körül mozog (a világpiaci ár alakulásához képest változhat az adó mértéke). Az ÁFA szempontjából a legmagasabb 27%-os kulcs alá tartozik, tehát a befagyasztott árnál ez literenként 129,6 Forintot jelent. Az adószuverenitásból következőleg az ÁFÁ-t minden uniós tagország saját hatáskörében állapíthatja meg, mely hazánkban a legmagasabb, utánunk Horvátország, Dánia és Svédország áll, náluk 25%-os az ÁFA mértéke, míg a legalacsonyabb ÁFA kulcsot Luxemburgban alkalmazza, itt 17% az általános forgalmi adó.⁶ A készletezési díj mértékéről nemrég döntött a Magyar Szénhidrogén részletező Szövetség, megmarad a korábbi, 4 Ft/ liter összeg. Mint látható, a 480 Ft/ liter hatósági árnál már 253,6 Forintot tesznek ki az adók és díjak, tehát több mint az ár felét. A fennmaradó rész 226,4 Ft, azonban nem az árrés a benzinkutakon, hiszen ebben még a termelési ár, a nagykereskedelmi- és kiskereskedelmi árak is benne kellene lennie, és akkor még nem beszéltünk a benzinkutak működési költségéről, amit a bevételből kellene fedezni. Fontos megjegyezni, hogy az üzemanyagokat terhelő jövedéki adó csökkentése jelenleg nem reális lehetőség, hiszen a 2003/96/EK irányelv⁷ által megállapított minimumértéket jelenleg sem éri el a hatályos magyar szabályozás. Ez a minimum a benzin esetében 359 EUR/ ezer liter, gázolaj esetében 330 EUR/ezer liter, tehát a benzinnél literenként 128 Ft/liter, a gázolajnál 117,8 Ft/ liter kellene, hogy legyen a jövedéki adó, azonban hazánkban ezen összegek alacsonyabbak az elvárt uniós szinttől, mint ezt az alábbiakból kiderül.

⁵ <https://danubecapital.hu/blog/miert-nem-lehet-100-forintert-tankolni-az-uzemanyagok-adotartalma/> (letöltés dátuma: 2022. június 6.)

⁶ https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-rules-rates/index_hu.htm (letöltés dátuma: 2022. június 5.)

⁷ A Tanács 2003/96/EK irányelve (2003. október 27.) az energiatermékek és a villamos energia közösségi adóztatási keretének átszervezéséről. HL L 283., 2003.10.31., 51–70.

Az üzemanyagárak összetétele

Forrás: https://nepszava.hu/3136111_nincs-a-legolcsobbak-kozott-az-uzemanyag

Nézzük meg, ha a „pozitív” forgatókönyvvel számolnánk, mennyi nyereségtől esnének el a kutak, a tavalyi Magyarországi üzemanyag fogyasztás alapján. Azért pozitív ez a verzió, mert a valóságban már a gázolaj beszerzési ára meghaladja, a benziné közelíti a hatósági árat.

2021-ben 1.132.297.875 Liter 95-ös benzint tankoltak Magyarországon. Mivel az árstop a meghosszabbítással 6 hónapig fog tartani (előreláthatóan) vegyük ennek a felét, tehát 566.148.937,5 Liter egy féléves benzinfogyasztás. Ezen időszak alatt nem volt mindig ilyen magasan az üzemanyagok ára, de folyamatosan nő számoljunk az egész időszakra vonatkozóan átlagosan 512 Ft/liter árral, a hatósági árhoz viszonyítva tehát 32 Ft/liter az eltérés. Ebből látszik, hogy csak a 95-ös benzinnél 18 116 766 000 Ft a kiesés.

Alap Gázolajból 2 083 251 407 litert tankoltak el, tehát egy félévben 1 041 625 703,5 litert. Becslések szerint a gázolaj ára jelenleg 530 Ft/liter körül mozogna jelenleg, de mint említettem nem volt az egész időszakban ilyen magas a világpiaci ár, így számoljunk 520 Ft/liter adattal, így a különbség itt 40 Ft/ liter. Ebből következik, hogy itt a különbség 41 665 028 140 Ft.⁸

⁸ <http://petroleum.hu/dokumentumok/uzemanyag-statisztikak/> (letöltés dátuma: 2022. június 7.)

Összegezve tehát 59 781 794 140 Ft hozzávetőlegesen az az összeg, ami kiesik az üzemanyagpiacról a hatósági ár alkalmazásával. Szerintem belátható, hogy nem teljesen racionális ezt egészben a benzinkutakra terhelni, hiszen itt nem csak arról van szó, hogy a gazdag (extra profitra szert tevő) benzinkutasok kevesebbet tehetnek zsebre, hanem már veszteségesen kell árusítaniuk minden támogatás nélkül az üzemanyagot, ami hatással lehet a piac egészére. Létszámsökkentéshez vezethet a személyzetben, korlátozhatják az egyszerre tankolható mennyiséget (mint ezt már pár kút alkalmazza is), és még ki tudja milyen lépéseket láthatunk, hiszen hátra van legalább 3 hónap az üzemanyagok hatósági árából.

Források jegyzéke:

- Farkasné Fekete Mária – Molnár József (2007): *Közgazdaságtan I.* Debrecen, DE AMTC AVK
- A Tanács 2003/96/EK irányelve (2003. október 27.) az energiatermékek és a villamos energia közösségi adóztatási keretének átszervezéséről. HL L 283., 2003.10.31., 51–70.
- A Tanács 2003/96/EK irányelve (2003. október 27.) az energiatermékek és a villamos energia közösségi adóztatási keretének átszervezéséről. HL L 283., 2003.10.31., 51–70.
- 1990. évi LXXXVII. törvény. az árak megállapításáról
- 624/2021. (XI. 11.) Korm. rendelet az árak megállapításáról szóló 1990. évi LXXXVII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- 626/2021. (XI. 13.) Korm. rendelet az üzemanyagok hatósági áras forgalmazására vonatkozó részletes szabályokról
- <https://danubecapital.hu/blog/miert-nem-lehet-100-forintert-tankolni-az-uzemanyagok-adotartalma/> (letöltés dátuma: 2022. június 6.)
- https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-rules-rates/index_hu.htm (letöltés dátuma: 2022. június 5.)
- <http://petroleum.hu/dokumentumok/uzemanyag-statisztikak/> (letöltés dátuma: 2022. június 7.)
- https://www.ksh.hu/stadat_files/ara/hu/ara0002.html (letöltés dátuma: 2022. június 5.)